

Les ambaixades a la cort. Un mecanisme amb diferent execució a València, Sardenya i Catalunya

MIQUEL FUERTES BROSETA*

Università degli Studi di Cagliari – Universitat de València

Resum

En aquest treball es pretén fer una aproximació al mecanisme de les ambaixades provincials a la cort reial des d'una perspectiva comparada. En aquest sentit s'ha decidit relatar algunes de les ocasions en que la Diputació catalana, Estaments valencians o Braços dels parlaments sards enviaren síndics a negociar amb el monarca. Els exemples i situacions exposades revelen que era un mecanisme compartit i emprat amb molta freqüència amb objectius prou similars per als tres territoris, però la diversitat institucional de cada un dels tres territoris dins de la mateixa Corona d'Aragó condicionaven la manera en que s'havien de triar i enviar els ambaixadors.

Paraules clau: ambaixades, ambaixadors, diplomàcia, província, Catalunya, València, Sardenya.

Resumen

En este trabajo se pretende hacer una aproximación al mecanismo de las embajadas provinciales a la corte real desde una perspectiva comparada. En este sentido se ha decidido relatar algunas de las ocasiones en que la Diputación catalana, Estamentos valencianos o los Brazos de los parlamentos sardos

* Aquest treball s'ha realitzat gràcies a una beca predoctoral UniCa de la Università degli Studi di Cagliari per al XXXIII cicle de doctorat. Així mateix s'insereix dins del projecte d'investigació *Nuevas perspectivas de historia social en los territorios hispánicos del Mediterráneo Occidental durante la Edad Moderna* (HAR2014-53298-C2-1-P) amb el finançament del Ministeri d'Economia i Competitivitat (MINECO).

enviaron síndicos a negociar con el monarca. Los ejemplos y situaciones expuestas revelan que era un mecanismo compartido y utilizado con mucha frecuencia con objetivos bastante similares para los tres territorios, pero la diversidad institucional de cada uno de los tres territorios dentro de la misma Corona de Aragón condicionaban la manera en que se debían elegir y enviar los embajadores.

Palabras clave: embajadas, embajadores, diplomacia, provincia, Cataluña, Valencia, Cerdeña.

Abstract

This paper is an attempt to make an approximation to the mechanism of the provincial embassies to the royal court from a comparative perspective. In this sense it has been decided to relate some of the occasions when the Catalan *Diputació*, Valencian *Estaments* or the *Braços* of the Sardinian parliaments sent syndics to negotiate with the king. The examples and situations exposed reveal it was a common mechanism and used very often with quite similar objectives for the three territories, but the institutional diversity of each of this three territories of the Crown of Aragon conditioned the way of choosing and sending ambassadors.

Key words: Embassies, ambassadors, diplomacy, province, Catalonia, Valencia, Sardinia.

1. Introducció

La cort dels Habsburg era un espai en el que coincidien els nombrosos representants de sobirans, territoris i corporacions que acudien allí per a dialogar i negociar amb el monarca. Resulta evident que en aquest magma de diplomàtics hi havia diversos nivells. Tal volta el més conegut siga el dels representants de prínceps estrangers i de repúbliques sobiranes, no obstant, cada vegada queda més patent que la pròpia natura composta de la Monarquia dels Àustria obligava a la corona

a negociar amb els diferents territoris que la formaven. Així doncs, de la mateixa manera que les potències estrangeres nomenaven als seus plenipotenciaris, els diferents regnes tenien potestat per a enviar als seus negociadors.¹ A més a més, també altres actors polítics tenien el

1. Les publicacions sobre les ambaixades provincials a la cort són cada vegada més nombroses entre les que cal citar els estudis d'Antonio Álvarez-Ossorio. Aquest autor ha abordat alguns exemples des d'una perspectiva molt interessant, doncs ha combinat alguns estudis de cas amb la perspectiva comparada d'algunes ambaixades enviades sota el regnat de Carles II des d'Aragó, Catalunya, Sicília i Nàpols. Antonio ÁLVAREZ-OSSORIO ALVARINO, «Corte, reinos y ciudades en la monarquía de Carlos II: las legaciones provinciales», en *Pedralbes: Revista d'història moderna*, 18 (1998), pp. 221-250; *Idem*, «Ceremonial de Palacio y constitución de monarquía: las embajadas de las provincias en la corte de Carlos II», en *Annali di Storia moderna e contemporanea*, 6 (2000), pp. 227-358; *Idem*, «Del reino al Palacio real: la negociación del embajador de la ciudad de Nápoles en la corte de Carlos II», en *Estudis. Revista de Historia Moderna*, 42 (2016), pp. 9-34. Per a les ambaixades de Nàpols cal citar també: Ida MAURO, «'Mirando la difficoltà di ristorare le rovine del nostro honore.' La nobiltà napoletana e la embasciate della città di Napoli a Madrid», en *Dimensioni e problema della ricerca storica*, 2014/1, pp. 25-50; *Eadem*, «'Cavaliero di belle lettere e di gentilissimi costumi ornato.' El perfil cultural de los embajadores napolitanos en Madrid (siglos XVI y XVII)», en D. Carrió-Invernizzi, dir., *Embajadores culturales. Transferencias y lealtades de la diplomacia española en la Edad Moderna*, UNED, Madrid, 2016, pp. 367-395. Així mateix cal citar a Roberto Quirós que ha estudiat l'activitat diplomàtica de la ciutat i regne de Nàpols durant un període especialment interessant com és la guerra de successió i en concret el període en el que la Cort de Carles III es va situar a Barcelona i el seu posterior trasllat a Viena. Roberto QUIRÓS ROSADO, «La hora napolitana del Setecientos. La diplomacia provincial partenopea y la casa de Austria durante la guerra de Sucesión española», en *Dimensioni e problemi della ricerca storica*, 2016/1, pp. 149-187. També convé destacar els treballs d'Alberto Angulo sobre els representants de les províncies basques. Alberto ANGULO MORALES, «Ciudades, villas y territorios. La representación de las tres provincias vascas en la Corte en tiempos de los Austrias», en D. Carvajal, I. Vítóres, eds., *Poder, fisco y mercado en las ciudades de la Península Ibérica (siglos XV-XVI)*, Castilla ediciones, Valladolid, 2015, pp. 241-257. Així mateix són importants els estudis sobre Navarra desenvolupats per Mercedes Galán com per Rubén Martínez. Mercedes GALÁN LORDA, «Navarra en la corte española: evolución de la figura de los «agentes» en la Edad Moderna», en *Príncipe de Viana*,

dret d'enviar un delegat per a portar els seus negocis en la cort. Així ho feien cabildos de les catedrals, ciutats, viles, gremis, oficis i un llarg etcètera.²

núm. 262 (2015), pp. 581-602. També: Ruben MARTÍNEZ AZNAL, «El agente del Reino de Navarra en la Corte y la Real Congregación de San Fermín: dos formas de una misma representación», en A. Angulo, Á. Aragón, coords, *Recuperando el norte: empresas, capitales y proyectos atlánticos en la economía imperial*, Universidad del País Vasco, Servicio editorial, Vitoria, 2016, pp. 143-168. Resulta també molt interessant la aportació relativa al Regne de Murcia que, juntament amb l'abans citat de Navarra i les províncies Basques comencen a aportar llum sobre l'organització i integració dels territoris de Castella, que mantenien el seu dret a negociar de forma particular i directa amb el monarca. Francisco J. GUILLAMÓN, José J. RUIZ IBÁÑEZ, José J. GARCÍA HOURCADE, *La Corona y los representantes del Reino de Murcia (1590-1640): necesidad, obligación, beneficio (orígenes de la representación parlamentaria regional)*, Murcia, Universidad de Murcia, 1995.

2. Són bastant conegudes les missions diplomàtiques d'algunes ciutats i municipis tant valencians com sards. En aquest sentit l'aportació de més envergadura la va aportar David Bernabé amb els seus treballs sobre Oriola. David BERNABÉ GIL, *El municipio en la Corte de los Austrias. Síndicos y embajadas de la ciudad de Orihuela en el siglo XVII*, Institució Alfons el Magnànim, València, 2007. Del mateix autor: «Las embajadas municipales como ámbito de relación política con la corona al margen de las Cortes», en R. Ferrero, L. Guia, eds., *Corts i Parlaments de la Corona d'Aragó. Unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*, Universitat de València, València 2008, pp. 429-444. També la professora Amparo Felipo ha treballat algunes de les enviades per la Ciutat de València per a demanar la insaculació als oficis majors de la Ciutat. Amparo FELIPO ORTS, *Insaculación y élites de poder en la ciudad de Valencia*, Diputació provincial de València, València, 1996, pp. 32-69. El professor Lluís Guia també s'ha aproximat a la tasca d'alguns dels enviats de la capital valenciana a mitjan segle XVII. Lluís GUIA MARÍN, «Poder municipal i poder del rei: l'ambaixada de Francesc Llorenç», en S. Claramunt, coord., *El món urbà a la Corona d'Aragó del 1137 als decrets de Nova Planta. XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*, Publicacions de la Universitat de Barcelona, Barcelona, 2003, pp. 403-410. Del mateix autor: «Preeminència Política, Capacitat Estatutària i jurisdicció. Drets històrics i autonomia municipal a València a mitjans segles XVII», en *Ius Fugit*, núm. 16 (2009-2010), pp. 325-338. Per a Sardenya hi ha menys estudis però cal destacar la publicació de Francesco Manconi sobre la disputa entre Sassari i Cagliari per la preeminència política que va provocar que s'enviaren no pocs ambaixadors a la cort. Francesco MANCONI, *Tener la patria*

Veiem, per tant, diferents nivells de diplomàcia: un clarament identificable, el dels prínceps i repúbliques sobiranes que negociaven en teòrica igualtat, i altre més desconegut en el qual el diàleg es mantenia entre vassalls i senyor. En aquest sentit es pot veure en la possibilitat d'enviar emissaris al rei el compliment de la obligació dels monarques –en tant que eren senyors feudals– d'escoltar als seus súbdits, donar-los justícia i repartir la gràcia reial. En aquest tipus de diplomàcia hi havia, també, diversos nivells segons l'estatus de la corporació que enviés l'emissari. En aquest treball es pretenen analitzar alguns exemples en els que el principals representants dels regnes de València i Sardenya i el principat de Catalunya enviaren ambaixadors a negociar amb el rei.

No vanament s'utilitza ací el terme de principal representació, doncs cada vegada queda més patent que la representació dels territoris era una qüestió compartida i que molt rarament era assumida per una única institució. Als territoris de la Corona d'Aragó s'han considerat les Corts com al principal escenari de negociació amb el rei, on els tres braços en els casos de Catalunya, València i Sardenya o els quatre a Aragó representaven a tot el territori. A les Corts el monarca es desplaçava al territori i es reunia personalment amb ells, amb les ambaixades a la cort el que s'aconseguia era el contrari, acostar el regne al monarca. Aquest

gloriosa. I conflitti municipali nella Sardegna spagnola, CUEC, Cagliari, 2008. Així mateix ciutats tan petites com Bosa també tenien dret d'enviar els seus representants com queda demostrat pel fet que al 1579 s'enviés a Giuliano Ursena per demanar a Felip II la confirmació dels privilegis de la ciutat. Cecilia TASCA, *Titoli e Privilegi dell'Antica città di Bosa*, Edizioni La memoria storica-Mythos, Cagliari, 1999, pp. 181-183, 243-250, 259-264 y 296-309. Sobre les ambaixades de la ciutat de Barcelona també hi ha alguns estudis dels que com a mostra podem citar el de Manuel Calvo i el de Fernando Sánchez. Manuel CALVO RODRÍGUEZ, «Embajadas y embajadores de Barcelona enviados a la corte en la segunda mitad del siglo XVII», en *Pedralbes: revista d'història moderna*, 13-1 (1993), pp. 535-544. Fernando SÁNCHEZ MARCOS, «Los intentos de Barcelona en 1660-1661 de recuperar su estatus constitucional anterior a 1640», en *Mayurqa: revista del Departament de Ciències Històriques i Teoria de les Arts*, 15 (1976), pp. 39-52.

fet queda exemplificat sobre tot en el cas sard ja que des de finals del segle XV les Corts o Parlaments de Sardenya no eren presidits pel rei, sinó pel seu lloctinent a l'illa, de manera que a la cloenda i durant les negociacions era freqüent que els Braços enviessin els seus síndics per a negociar directament amb el sobirà.³ Fora de les Corts el panorama era encara més complex. Els estudis d'Eduard Martí sobre les conferències dels tres comuns han demostrat que a Catalunya el diàleg entre les institucions era fonamental i les decisions no només eren preses pels diputats sinó que altres organismes com juntes de Braços, el Braç Militar o la Ciutat de Barcelona participaven en elles.⁴ A València des de fa uns anys s'ha posat de relleu el paper preeminent dels Estaments en la representació del regne, la qual cosa no vol dir que la Diputació no tingués un paper important o que la Ciutat de València també s'erigís en portaveu de la totalitat del territori en algunes ocasions.⁵ A Sardenya el

3. La bibliografia sobre les Corts a la Corona d'Aragó és nombrosa i no podríem ací citar ni tan sols la major part, de manera que citem un volum prou recent que resumeix algunes de les aportacions més rellevants dels últims anys: R. Ferrero, L. Guia, coords., *Corts i parlaments de la Corona d'Aragó: unes institucions emblemàtiques en una monarquia composta*, Publicacions de la Universitat de València, València, 2008. A més cal citar de forma obligada els tractats d'època de Blancas, Peguera i Mateu. Jerónimo BLANCAS, *Modo de proceder en Cortes de Aragón*, Diego Dormer, Zaragoza, 1641. Lluís de PEGUERA, *Práctica, forma y stil de celebrar Corts Generals en Catalunya y materias incidentes en aquellas*, Jerònim Margarit, Barcelona, 1632. Llorenç MATEU I SANZ, *Tratado de la celebración de Cortes Generales del Reino de Valencia*, Iulian de Paredes, Madrid, 1677. Així mateix per a Sardenya a més del ja clàssic treball d'Antonio Marogiu convé citar la col·lecció *Acta Curiarum*, on s'estan editant les actes dels parlaments sards amb uns interessants estudis introductoris. Antonio MARONGIU, *I parlamenti sardi: studio storico, istituzionale e comparativo*, A. Giuffrè, Milà, 1979.

4. Eduard MARTÍ FRAGA, «La conferència dels Comuns i el Braç Militar. Dues institucions decisives en el tombant del s. XVII», tesi doctoral, Universitat Pompeu Fabra, 2008.

5. Sobre aquesta qüestió entre altres s'ha de consultar: Vicente GIMÉNEZ CHORNET, «La representatividad política en la Valencia foral», en *Estudis: Revista de historia moderna*, 18 (1992), pp. 7-28; Emilia SALVADOR ESTEBAN, «Las Juntas de Estamentos

panorama es planteja pràcticament com una incògnita, la no existència d'una Diputació ha sigut vista com una mostra d'un major autoritarisme monàrquic que tractava d'evitar la consolidació d'una institució que defensés la observança de les lleis del regne, no obstant, creiem que açò es tracta d'un error propiciat per l'intent de veure una copia del sistema de representació català a l'illa.⁶ Doncs la documentació ens revela que, a diferència del que passava al principat on els diputats eren els encarregats d'eixir en defensa de les constitucions, a Sardenya eren els Estaments els encarregats de denunciar les transgressions de la legalitat comeses pels ministres reials.⁷

en la Valencia foral moderna. Notas sobre su extinción», en *Josep Fontana Historia i Projecte social. Reconeixement a una trajectoria*, Crítica, Barcelona, 2004., pp. 370-385. De la mateixa autora: «Un ejemplo de pluralismo institucional en la España moderna. Los estamentos valencianos», en *Homenaje a Antonio de Bèthencourt Massieu*, 3 vols., Ediciones del Cabildo Insular de Gran Canaria, 1995, III, pp. 347-365. I també Sergio VILLAMARÍN GÓMEZ, «Estamentos y Generalitat, voces políticas del reino valenciano en los siglos XVII y XVIII», en *Revista jurídica Universidad Autónoma de Madrid*, 33 (2016), pp. 295-316.

6. Antonello Mattone senyalava sobre l'absència d'una diputació a Sardenya que: «In piena affermazione dell'assolutismo non aveva molto senso dilatare i poteri del Parlamento ed estendere alla Sardegna un'istituzione come la Diputació che era, di fatto, divenuta il cane da guardia delle libertà costituzionali catalane». Antonello MATTONE, «Le istituzioni e le forme di governo», en *Storia dei Sardi e della Sardegna. III. Età Moderna: degli Aragonesi alla fine del dominio Spagnolo*, Jaca Book, Milà, 1989, p. 224.

7. En 1649 la Ciutat de Càller va demanar la col·laboració de l'Estament Militar encapçalat pel marquès de Villasor en la denúncia d'un greuge, la qual cosa va ser resposta pel marquès de forma afirmativa. I donat que «lo negoci és de tanta gravetat puix se tracta en ell de rompiment de privilegis y actes de cort que yncumbeixen a tots los tres braços la deffensa de aquells y de no yxir-ne ab la reputassió y decoro de la sobrada justissia que la Ciutat té seria en desdoro no tan solament de dita ciutat però encara de tots tres braços per tractar-se de interès de tots ells. Que per ço la Ciutat eligesca persona de parts lletres y llüiment que lo puesto requereix a satisfacció de tots tres braços». En conseqüència aquell mateix dia es va elegir com a síndic per a anar a la Cort de sa majestat al noble don Jorge Carcassona, representant del capítol de Càller, que va ser triat d'una llista d'elets dels tres estaments formada per sis membres dos per

De manera que ací es pretén analitzar les ambaixades enviades per la Diputació catalana, els Estaments valencians i els Braços dels Parlaments sards des d'una perspectiva comparada. Es tracta, per tant, d'una decisió fonamentada, però que no deixa de donar una visió simple del panorama, com ja hem exposat. Tanmateix, seria impossible abordar en un treball tan breu com aquest la totalitat de la complexa xarxa de representants polítics dels tres territoris i aquesta simplificació ens permet fer més fàcilment una comparació entre els territoris.

2. Un mecanisme compartit a Catalunya, València i Sardenya

Joan Pere Fontanella senyalava que els Diputats del General de Catalunya tenien poder per a expendre de les pecúnies de la Generalitat «*pro defensione generalitatum iurium et libertatum provinciae*». En aquest sentit, la Diputació tenia l'obligació de sortir en defensa de les constitucions catalanes denunciant les contrafaccions i quan no bastava la via ordinària o hi havia dificultats els Diputats «*mittunt enim oratoris quando expedit ad regiam maiestatem cum pecuniis generalis*». En conseqüència, la Diputació catalana tenia llibertat per a enviar els seus oradors al rei quan així ho requeria la defensa dels interessos del Principat i de les constitucions catalanes.⁸

Comptem amb nombrosos exemples d'aquest tipus d'ambaixades enviades per la Diputació del General catalana en defensa de les lleis i els interessos del Principat, n'hem trobat tantes que seria impossible

Estament. Una vegada feta la nominació la Ciutat feu ambaixada al Braç Militar per a que donés poder al mateix síndic com havien dit que farien. El militar va respondre que la ciutat no podia haver fet millor elecció. Una vegada decidida l'ambaixada el ciutadà Francisco Ravaneda va protestar perquè s'enviava a una persona de l'Estament Eclesiàstic la qual cosa perjudicava als ciutadans al fer-los creure que no eren dignes d'anar a representar els negocis davant el rei i el Consell d'Aragó. Archivio Storico del Comune di Cagliari (ASCC), *Sezione Antica*, 44, 26 d'abril de 1649.

8. Joan P. FONTANELLA, *Sacri regii Senatus Cathaloniae decisiones*, Pedro Lacavalleria, Barcelona, 1639, I, pp. 601-603, Decisió CCXXXXV.

citar-les totes en un treball d'aquest tipus, no obstant, hem considerat adient citar-ne algunes. L'executada entre 1587-1588 per els doctors Joan Vila, don Pedro Queralt i Enric Terré en denuncia de diferents greuges. Al 1588, després d'una nova elecció de diputats, van ser substituïts per don Bernat de Cardona, don Frederic Desbosch i Francesc Casadamunt.⁹ Entre els assumptes tractats en aquesta ambaixada hi havia els greuges continguts en la pragmàtica contra el bandolerisme de 1586 un fet especialment curiós, doncs una pragmàtica amb la mateixa finalitat també va ser publicada a València y els Estaments valencians també enviaren una ambaixada al monarca. En ambdós casos les pragmàtiques van haver de ser denunciades com a greuge a les següents Corts per a ser derogades ja durant el regnat de Felip III a Catalunya al 1599 i a València al 1604.¹⁰

En 1611 fou enviat don Francisco Rocabertí i Pau per a denunciar alguns procediments fets pels inquisidors.¹¹ Resulten també especialment rellevants les ambaixades a la cort que durant la Guerra dels Segadors la Diputació catalana envià al rei cristianíssim. Com a exemple podem citar la que en 1644 es va nomenar a fra don Francisco de

9. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya. III*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1996, pp. 175-257.

10. L'ambaixada o missatgeria dels Estaments que va denunciar la pragmàtica valenciana va ser estudiada als anys 1960 per Jose Antonio Martínez Bara. En aquest cas la pragmàtica va ser declarada pels Estament com a contrafur i es va enviar a don José Pellicer i a míser Francesc Tàrrega a denunciar-la davant Felip II. José A. MARTÍNEZ BARA, «'Missatgeria' enviada a Felipe II en 1586 por el reino valenciano», a *VIII Congreso de la Corona de Aragón. III. La Corona de Aragón en el siglo XVI, vol. II*, Sucesor de Vives Mora València, 1973, pp. 197-214. Les conseqüències que la dita pragmàtica va tenir en el territori valencià van ser tractades en: Jorge CATALÁ, i Sergio URZAINQUI, «*Nemo teneatur ad impossibile*. Las consecuencias de la pragmática para la extirpación del bandolerismo valenciano: clausulas relativas a la punición de homicidios (1586-1604)», *Revista de historia moderna: anales de la Universidad de Alicante*, 32 (2014), pp. 147-179.

11. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1997, pp. 29-30.

Monpalau, abat de Banyoles o la de 1646 portada a terme per Francesc Puigjaner i que ja fou estudiada per Manuel Calvo.¹² Curiosament aquest mateix emissari el dia 13 d'octubre de 1652 fou enviat com ambaixador de la ciutat de Barcelona davant Felip IV per a demanar «la llibertat desta desdixada ciutat». Per la seua banda els diputats nomenaren com ambaixador davant al rei a don Alexandre Ros, ardiaca i canonge de Tortosa el dia 30 de gener de 1653.¹³ Així mateix, també poden resultar interessants altres ambaixades com la del 1677 quan fou nomenat Lluís Sabater per a suplicar a Carles II que acudís al Principat a celebrar Corts o al 1700 quan el general d'artilleria don Josep Agulló fou «elegit y anomenat per anar a complimentar la magestat de don Phelip Quart de Aragó, que Déu guarde, elegit successor en la monarquia de España per la magestat del rey, nostre senyor, don Carlos Segon, que gloria gosa, de part de tot lo Principat».¹⁴

No és necessari donar més exemples que en tot cas no farien més que destacar la freqüència amb que aquest recurs era utilitzat per la Diputació del General amb motius diversos com la defensa de les lleis, suplicació de gràcies o qüestions protocol·làries d'enhorabones i condols als monarques.

La casuística en el cas dels Estaments valencians és prou més coneguda en tant que hi ha alguns estudis particular i que van ser objecte de legislació des de la segona meitat del segle XVI.¹⁵ A diferència dels

12. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 2000, VI, pp. 9-10. L'ambaixada de Puigjaner: Manuel CALVO RODRÍGUEZ, «L'ambaixada catalana de Francesc Puigjaner a París: de juliol de 1646 a març de 1647», en *Pedralbes: revista d'història moderna*, 18-2 (1998), pp. 81-87.

13. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, VI, pp. 545-551

14. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, IX, p. 1273.

15. A més del ja mencionat José Antonio Martínez sobre les ambaixades del regne de València han escrit altres autors com Carmen Pérez, Emilia Salvador, Rafael Benítez o Lluís Guia. MARTÍNEZ BARA, «'Missatgeria'». CARMEN PÉREZ APARICIO, «Centralisme monàrquic i resposta estamental: l'ambaixada valenciana del senyor de Cortes (1667-1668)», *Pedralbes*, 13-1 (1993), pp. 327-340 EMILIA SALVADOR ESTEBAN, «Un ejemplo

diputats catalans els Estaments valencians comptaven amb l'obstacle que no podien disposar lliurement de les pecúnies de la Generalitat, sinó que aquestes eren administrades per la Diputació valenciana, de manera que les primeres lleis sobre el tema, emanades de les corts celebrades durant el regnat de Felip II el que buscaven era garantir l'accés dels Estaments al finançament per part de les arque de la Generalitat. Sobre això tractaven els furs 94 de 1564, 58 i 138 de 1585, que fixaven que tant en casos de contrafurs com de casos inopinats per a que els Estaments obtingueren el finançament de l'ambaixada era necessària la participació de la Diputació del General en l'elecció de l'enviat.¹⁶

de pluralismo institucional en la España moderna. Los estamentos valencianos», en *Homenaje a Antonio de Béthencourt Massieu*, III, pp. 347-365. Rafael BENÍTEZ SÁNCHEZ-BLANCO, «La representación del Reino de Valencia fuera de Cortes: la embajada del marqués de Benavites y las armas del Reino», *Saitabi*, 60-61 (2010-2011), pp. 303-325. Lluís GUIA MARÍN, «A la cerca de l'horitzó: la noblesa valenciana i l'ambaixada de senyor de Borriol de 1654», *Saitabi*, 51-52 (2001-2002), pp. 315-335. Del mateix autor: «La Junta de Contrafurs uns inicis conflictius», *Saitabi*, 42 (1992), pp. 33-45. Miquel FUERTES BROSETA, «L'ambaixada del senyor de Gilet (1655-1656). La relació de la monarquia i el Regne de València a mitjans del segle XVII», *Estudis: Revista de historia moderna*, 42 (2016), pp. 249-264. Del mateix autor: «La embajada de Jerónimo Monsoriu (1650) y la defensa del Reino de Valencia durante la Revolta Catalana», *Manuscrits: Revista d'història moderna*, núm. 36 (2017), pp. 85-104 i «Las embajadas a la corte. La relación entre la Monarquía y el Reino de Valencia al margen de las Cortes», en M. Á. Pérez Samper, J. L. Betrán Moya, eds., *Nuevas perspectivas de investigación en Historia Moderna: Economía, Sociedad, Política y Cultura en el Mundo Hispánico*, Fundación española de historia moderna, Madrid, 2017, pp. 834-843.

16. Emilia SALVADOR ESTEBAN, *Cortes Valencianas del Reinado de Felipe II*, Valencia, 1973, pp. 34-35 i 96-97. En aquesta legislació també convendria citar la emanada de les Corts de 1645 que va institucionalitzar la Junta de Contrafurs, però no va canviar massa pel que respecta al paper de la Diputació del General encara que dins del Braç Militar es va plantejar la possibilitat que la Diputació no participés en l'elecció dels ambaixadors per motiu de contrafurs. La legislació de 1645 en: Lluís GUIA MARÍN, *Cortes del reinado de Felipe IV. 2. Cortes valencianas de 1645*, Publicaciones de la Universidad de Valencia, Valencia, 1984, pp. 213-219. Sobre els debats dins del Militar al 1645 es pot consultar: Miquel FUERTES BROSETA, «Los procedimientos de denuncia

No obstant, el paper de la Diputació era principalment financer, ja que no podien negar-se a fer el nomenament ni tampoc participava en la redacció de les instruccions i la correspondència amb l'ambaixador només era mantinguda pels elets dels Estaments. Per tant, la situació a València era prou diferent a la catalana i es trobava condicionada per la realitat institucional valenciana en la que la primera representació del regne corresponia als Estaments que no comptaven amb recursos financers per a fer front l'elevat cost que suposava enviar a un emissari amb estatus d'ambaixador a la cort del rei catòlic. En conseqüència, els Estaments valencians depenien dels diners de la Diputació per a desenvolupar la seua activitat.

Per tal d'assegurar l'accés a aquest finançament va haver-se de legislar en corts, però aquestes lleis limitaven l'ús dels diners només a uns casos concrets. A diferència del que Fontanella senyala per a Catalunya que la Diputació tenia llibertat per a utilitzar els diners en defensa dels interessos del Principat, la pròpia estructura institucional valenciana limitava la capacitat d'actuació dels Estaments valencians. No obstant, es comptava amb la possibilitat d'usar el recurs del Cas Inopinat. No hi havia una clara definició del que significava Inopinat de tal manera que podia adaptar-se a gairebé qualsevol circumstància i, per tant, el procediment reglat pel fur 138 de 1585 va ser emprat gairebé com un comodí.¹⁷ Bon exemple d'açò eren les situacions de condols o enhorabones als monarques, a vegades s'encarregaven a ambaixadors nomenats per altres causes o a persones residents a la Cort, però al 1700 fou

de contrafueros en la Valencia foral», *Tiempos Modernos. Revista electrónica de Historia Moderna*, núm. 37 (2018), pp. 258-280.

17. El fur 138 de 1585 fixava el mètode a seguir per a declarar els casos inopinats. Primer havia de ser aprovat per una reunió de al menys 25 membres de l'Estament Militar —s'entén que per *nemine discrepante*— i després havia de ser acceptat per unanimitat per una comissió mixta d'elets dels Estaments i diputats, de manera que era necessària la concurrència de la Generalitat per a tramitar l'ambaixada, encara que es deixava la iniciativa en mans dels Estaments. SALVADOR, *Cortes Valenciana*, p. 114

declarat com a Cas Inopinat l'accés al tron de Felip V i fou enviat Josep Cernesio.¹⁸ A més a més, cal no oblidar que també els Estaments tenien el deure de defensar els interessos del Regne i en ocasions no dubtaren en enviar ambaixadors a la seua costa, demanant diners amb censals garantits per bens propis.

En definitiva, encara que el desenvolupament legislatiu era diferent en els dos territoris, els casos en els que la Diputació del General de Catalunya i els Estaments valencians enviaven missatgers als peus del monarca eren similars, i en algunes circumstàncies eren enviats de forma simultània amb objectius pareguts o fins i tot ambdós territoris col·laboraven en una causa comuna. Per a il·lustrar-ho es pot citar la situació de 1677 quan a l'ambaixador enviat per la Junta de Contrafurs valenciana, el canonge don Gaspar Grau de Arellano se li va encarregar suplicar a Carles II que acudís a València a celebrar Corts. Les cartes d'aquest emissari revelen que estava plenament informat del nomenament i negociacions que al mateix temps estaven portant a terme Josep Galceràn de Pinós i Lluís Sabater en nom de la ciutat de Barcelona i

18. Les qüestions protocol·làries d'enhorabones i condols van ser especialment conflictives i la complexitat de l'assumpte demostra la complexitat de la representació política valenciana a l'època foral moderna. Isabel Lorite encertadament senyala que al segle XVI era la ciutat de València qui enviava un representant en nom de tot el regne però al XVII trobem una situació prou més complexa ja que des de la mort de Felip II els Estaments tractaren de fer les seues pròpies ambaixades en aquests casos. No obstant, en algunes ocasions la Diputació feia aquestes demostracions en solitari com quan al 1658 es va enviar al senyor de Borriol com ambaixador per a donar l'enhorabona per el naixement del príncep Felip Pròsper. Mª Isabel LORITE MARTÍNEZ, «Pactismo y representación del Reino: las juntas del Estamento Militar de Valencia (1488-1598)», tesis doctoral, Universitat de València, 2015, pp. 557-573. També: Lluís GUIA MARÍN, «Procedències protocol·làries i poder polític: algunes dades sobre la conflictivitat valenciana a mitjan segle XVII», en *Homenatge al doctor Sebastià Garcia Martínez, vol. 2*, Generalitat valenciana, Universitat de València, València, 1988, pp. 43-54. Sobre l'ambaixada del baró de Borriol del 1658: Arxiu del Regne de València (ARV), *Generalitat*, 3182-3183. Sobre l'ambaixada de Cernesio: ARV, *Real Cancelleria*, 558, ff. 189 i ss.

Generalitat de Catalunya respectivament per tal d'aconseguir que el rei es traslladés a Barcelona per a convocar les Corts catalanes.¹⁹ Així mateix ocorria en altres circumstàncies que afectaven a ambdós territoris, al 1691 els diputats catalans van escriure als Estaments valencians i als diputats aragonesos demanant-los que escrigueren en creença de l'ambaixador que anaven a nomenar i que tenia com a missió demanar al rei que enviés tropes per a la defensa del Principat. En definitiva es pretenia enviar un ambaixador que en aquest assumpte exercís com a portaveu dels tres territoris.²⁰ Com era d'esperar, els Estaments valencians es van negar a que el regne de València fos representat per un ambaixador català, no obstant van decidir que donarien suport a la suplica del Principat escrivint al rei i nomenant persona per a que en nom del

19. Cartes de don Gaspar Grau als Estaments de 28 d'abril i 6 de maig de 1677. ARV, *Real Cancillería*, 544, ff. 250-251 i 261.

20. Els diputats catalans el dia 10 d'octubre de 1691 plantejaren a una novena dels tres Estaments que en nom dels territoris d' «Aragó, València y Catalunya anàs un embaxador natural de Catalunya a fer eficaz representació al rey nostre senyor, Déu lo guarde, de estos considerables treballs que pateix esta província. Y que, encara que ha temps que-s veu no-s té probabilitat de que Aragó se unesca, per ocasió de [...] primacia, volent fos aragonès lo embaxador, de València es té alguna esperança, encara que no certa, de que se unirà ab lo Principat, tot lo que ha donat motiu a sa senyoria per a convidar-los a efecte de que sian servits discórrer». La novena respongué dient que «repetides vegades per medi de representacions se ha representat al rey nostre senyor, los grans progressos feia lo enemich en esta província, los perills en què es trova y la summa afflictió de sos naturals, lo que no obstant no ha conseguit alívio algú, ans bé, se ha experimentat que de dia en dia se augmentan los treballs, que per ço està en térmens sa senyoria de procurar en que los regnes de Aragó y València se unescan a lo present Principat y que units per medi de embaxada, se fassa individual y eficaz representació al rey, nostre senyor, del infeliç estat del present Principat y dels perills tan inminents amenaçan los regnes de Aragó y València. Y que, en cas que per alguna rahó no se puga conseguir la unió ab dits regnes de Aragó y València, sia sa senyoria servit, a gastos de la Generalitat, enviar a sa magestat dit embaxador a efecte de fer dita individual y eficaz representació del infeliz estat y perill tan gran en què se troba dit Principat y los molt majors li amenazan». *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, IX, p. 213.

dit regne ho demanés a sa majestat.²¹ Per tant, l'intent dels diputats catalans de fer una ambaixada conjunta als tres territoris peninsulars de la Corona d'Aragó no va resultar exitosa, però sí va aconseguir que els Estaments valencians col·laboraren amb la seua súplica.

Per la seua banda al regne de Sardenya la escassa documentació estamental conservada revela que al marge de les Corts es solia recórrer a enviar síndics en casos molt similars als que hem presentat per a Catalunya i València.²² És a dir els Estaments sards enviaven persones a la cort reial per a negociar quan era convenient als interessos del regne, encara que cal pensar que ho feien amb menor freqüència que els representants polítics valencians i catalans, doncs tenien majors obstacles geogràfics i els costos havien de ser necessàriament més elevats. No obstant, el més interessant del cas sard són les sindicatures o ambaixades enviades durant i al finalitzar la celebració de Corts.

Les Corts o Parlaments sards mantenien les mateixes funcions i estructura que a la resta de la Corona d'Aragó. S'iniciaven amb una sessió

21. A 7 de novembre de 1691 l'Estament Militar va decidir que «aquest regne procurarà assistir a la suplica que Cathalunya ha resolt fer a sa majestat ab les més eficazes demostracions y en lo modo y forma que procurarà conferir aquest regne en quant parega més del real servici de sa magestat y defensa del principat i tota la corona». El 29 de novembre es nomenaren 6 elets per què amb els altres estaments escrigueren al rei «lo estat en que es troben aixi el present regne com lo de Aragó y Cathalunya per rahó de les guerres presents y suppliar sia de son real servey donar providència per a les prevencions concernents a la defensa del present regne y dels de Aragó y Cathalunya». ARV, *Real Cancelleria*, 549, ff. 139-144.

22. No es tracta d'un repàs exhaustiu però podem citar algunes ambaixades com la que va portar a terme al 1622 el marquès de Villasor per a demanar al rei que formés una esquadra de galeres per a la defensa de Sardenya o la de 1682 en la que el marquès de Laconi, conseller de capa i espasa al Consell d'Aragó va ser anomenat per a la denuncia d'alguns greuges. No està clara encara la manera en que es feia la elecció de l'ambaixador, però pareix ser que es feia de la mateixa manera dins i fora de Corts, un dels Braços prenia la iniciativa de nomenar-lo i els altres dos votaven a la mateixa persona per a donar-li el poder de l'Estament. ASC, *Antico Archivio Regio*, D6, ff. 28-32. ASCC, *Aymerich, Carte dello Stamento Militare*, B1, D.

solemne en la qual es llegia el discurs de la corona, en el que el monarca informava als tres Estaments sards sobre l'estat de la política de la monarquia per tal de demanar-los col·laboració financera. La concessió del servei era una de les funcions principals de les Corts en tota la Corona d'Aragó i era possiblement la raó que més interessava a la corona. Per altra banda, en els parlaments els Estaments també suplicaven nova legislació i demanaven la reparació dels greuges. Tanmateix les Corts sardes es celebraren durant els segles XVI i XVII sense la presència dels monarques, sinó sota la presidència dels seus lloctinents a l'illa. En aquest sentit els capítols que havien de formar la nova legislació i la reparació dels greuges eren decretats pels virreis. En algunes ocasions els lloctinents responien a les supliques dels Estaments dient que havien de ser suplicades a sa majestat.²³ Així doncs al concloure els parlaments sards els Estaments havien d'enviar persones a la cort reial per a poder concloure la tasca legislativa de les corts. A més, també existia el dret d'apel·lar les decretacions dels virreis i els ambaixadors dels Estaments sards també tenien la funció de demanar la millora dels decrets fets pels lloctinents. En conseqüència cal considerar les ambaixades portades a terme durant els parlaments sards com una part fonamental del propi procés parlamentari i com un mecanisme necessari per tal de tractar de suplir l'absència del monarca de l'illa sense per això negar als súbdits la possibilitat d'acudir i apel·lar al sobirà.

Cal dir que aquest tipus d'ambaixades no va ser només utilitzat en el cas sard. Al 1645 les Corts valencianes es van celebrar en un període tan breu de temps que es van clausurar sense que el rei aprovés la legislació suplicada. De manera que açò va produir que els capítols es decretaren amb posterioritat en un procés que durà alguns anys. En aquest context, en 1647 els Estaments valencians encarregaren a Josep

23. Per a comprovar això només cal llegir alguna de les actes dels parlaments publicades a la col·lecció *Acta Curiarum Regni Sardiniae*. Es recomana també la lectura de la síntesis que Mattone va escriure sobre les institucions sardes fa uns anys. MATTONE: «Le istituzioni», pp. 217-243.

Sanz que supliqués a Felip IV la millora d'algunes de les decretates que s'havien donat als furs presentats durant les Corts de 1645.²⁴

Així mateix, a les dècades centrals del segle XVII els Braços també començaren a nomenar ambaixadors per a negociar directament en la cort la quantitat i condicions del servei que anava a oferir-se al rei. La més coneguda d'aquestes va ser la que portà a terme don Agostí de Castellví, marquès de Laconi entre 1667 i 1668, doncs les negociacions van acabar amb un sonor fracàs i el virrei marquès de Camarassa va tractar que el plenipotenciari no fera la relació de les seues negociacions als Braços i just després que el marquès de Laconi exposés a una junta de delegats dels Braços l'estat en que havien quedat el virrei va clausurar el parlament sense que s'aprovés ni un servei ni cap nova legislació. Com es sabut, aquests esdeveniments van provocar l'esclafit del que es coneix com a crisi Camarassa, doncs el marquès de Laconi va ser assassinat poques setmanes després i es va sospitar del virrei que també va morir a mans dels familiars dels Castellví.²⁵

Tanmateix, de les ambaixades o sindicatures enviades pels parlaments sards les que més interessants resulten per a l'estudi del mecanisme són les de 1699 en tant que són reveladores de que s'estava construint la figura del síndic de les Corts de Sardenya però que per aquest conflicte quedà truncat aquest procés. Als parlaments sards cada Estament nomenava el seu representant davant el rei, no obstant per a estalviar i concentrar els esforços des de mitjans del segle XVII, probablement des dels parlaments Bayona de 1631-1632 i Avellano de 1641-1643 però amb total seguretat des del parlament Lemos de 1655-1656 es nomenava un únic síndic a qui els tres Braços donaven

24. El memorial que entregà Josep Sanz sobre les decretacions de 1645 en: ACA, *Consell d'Aragó*, Llig. 1357, núm. 56/11.

25. Francesco MANCONI, *Cerdeña. Un reino de la Corona de Aragón bajo los Austria*, Publicacions d el aUniversitat de València, València 2010, pp. 449-497. Del mateix autor: «Don Agustín de Castellví padre della patria sarda o nobile bandolero?», en F. Manconi, ed., *Banditismi mediterranei. Secoli XVI-XVII*, Carocci, Roma, 2003, pp. 107-144.

poder per separat, i més tard també el lloctinent acostumava a donar-li poder per a que fora el seu portaveu davant el monarca.²⁶ No obstant, al parlament Montellano va esclatar el conflicte ja que el Regent de la Reial Cancelleria pretenia que el lloctinent fos l'encarregat de nomenar al síndic en contra del que s'acostumava. En les ocasions anteriors el que havia ocorregut era que els Estaments Militar o Eclesiàstic havien nomenat per iniciativa pròpia a un noble de notable prestigi en l'illa per a que els representés i els altres braços havien cregut convenient donar poders a la mateixa persona. Després, els virreis amb un gest de concòrdia havien fet el propi concedint potestat a aquestes mateixes persones per a que entregaren els papers que havien d'enviar al monarca. Al 1699 es pretenia fer el contrari, que el virrei nomenés al seu portaveu i que els Estaments li donaren suport després, la qual cosa resultava inacceptable per als Braços i va provocar que després de més de 50 anys el Braç Eclesiàstic nomenés el seu propi síndic i els tres Estaments no estigueren representats per una mateixa persona.²⁷

26. Al final del parlament Bayona fou nomenat com a síndic dels tres Braços Alfonso Gualbes, marquès de Palmas. A les Corts del duc d'Avellano es va enviar al marquès de Laconi per a negociar el donatiu mentre que al parlament del comte de Lemos va ser seleccionat com a síndic el marquès de Villacidro que ja estava a la cort, de manera que es va enviar a l'Eclesiàstic Jaume Carta per a que portés els papers i l'ajudés. Els parlaments Bayona i Avellano del 1631-1632 i 1643-1644 respectivament han sigut ja editats en la col·lecció *Acta Curiarum Regni Sardiniae*, mentre que el parlament Lemos s'ha de consultar en qualsevol de les seues còpies, en aquest cas hem consultat l'original disponible a l'Archivio di Stato di Cagliari (ASC). Existeix també una còpia disponible a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ASC, *Sezione Antica, Parlamenti*, 171 i 172, *passim*. ACA, *Consell d'Aragó*, reg. 382. Les Corts presidides pels virreis Bayona i Avellano. G. Tore, ed., *Acta Curiarum Regni Sardiniae*, núm 17. *Il Parlamento del viceré Gerolamo Pimentel marchese di Bayona e Gaspare Prieto, presidente del Regno (1631-1632)*, Consiglio regionale della Sardegna, Sassari, 2007. G. Murgia, ed., *Acta Curiarum Regni Sardiniae*, núm 18. *Il Parlamento del viceré Fabrizio Doria, duca di Avellano (1641-1643)*, Consiglio regionale della Sardegna, Cagliari, 2006.

27. L'Eclesiàstic va enviar a don Esteban Masones i Nin, mentre que el Militar i Real enviaren a don José Zatrillas, marquès de Villasalto que en aquell moment

Per tant, encara que no se'n feia ús, a Sardenya la pràctica seguia permetent que cada Braç nomenés el seu propi ambaixador²⁸. A diferència de València on hi havia la figura d'un ambaixador del regne, en tant que la nominació corresponia de forma conjunta als tres Estaments, a Sardenya no existia aquesta figura a finals del segle XVII, sinó que encara que es nomenava a una persona que representava als tres Braços, tenia poders de cada un per separat i l'elecció es feia de forma individual per cada Estament. És a dir, l'ambaixador dels parlaments sards a la segona meitat del XVII representava a tot el regne en tant que representava a cada un dels tres Estaments per separat, mentre que a València la nominació la feia una junta de delegats dels tres Estaments reunits en sessió conjunta. En definitiva en ambdós casos els síndics havien estat nomenats pels tres Estaments que representaven al regne, però la manera de fer-ho era prou diferent doncs mentre que a València cada Estament votava amb igual nombre de vots el nom del que volien seleccionar, a Sardenya un dels Braços, normalment el Militar o Eclesiàstic, prenia la iniciativa i nomenava al seu síndic i els altres dos Braços votaven donar suport a la persona seleccionada. De manera que a Sardenya es mantenia la formalitat de que cada Estament nomenés al seu síndic separatament encara que s'acostumés a nomenar a la mateixa persona.

3. Una mena de conclusió

En definitiva, veiem que un mateix mecanisme, com era el d'enviar un emissari per a parlamentar amb el rei, s'executava de forma prou

dessenvolupava la primera veu de l'Estament Militar. G. Catani, C. Ferrante, eds., *Acta Curiarum Regni Sardiniae*, núm 23. *Il Parlamento del viceré Giuseppe de Solís Valderrábano conte di Montellano (1698-1699)*, Consiglio regionale della Sardegna, Cagliari, 2004, pp. 508-519.

28. A València també era així y cada Estament podia enviar el seu ambaixador si així ho considerava convenient. Així ho va fer l'Estament Militar al 1654 quan va enviar al senyor de Borriol. GUIA, «A la cerca», pp. 315-335.

distinta. A Catalunya la Diputació podia fer-ho a costes del General sempre que fos en defensa dels interessos del Principat i normalment solia fer-ho precedint diàlegs amb la ciutat de Barcelona i amb Juntes de Braços, encara que també podia fer-ho sense consultar-ho amb ningú. De forma prou diferent ocorria amb els Estaments valencians que necessitaven la participació de la Diputació per a subvencionar la missió de l'enviat, però açò no impedia que quan ho creien convenient actuaren sense els diputats finançant ells mateixos l'ambaixada. Per altra banda la situació més desconeguda y més complexa és la dels Parlaments sards en els quals la funció dels síndics era part fonamental de la negociació per a que les Corts es clausuraren satisfactòriament tant per al rei com per al regne.

Tres realitats molt diferents per a tres territoris que formaven part d'una mateixa monarquia i de la Corona d'Aragó. Tanmateix, la part més interessant de l'ús d'aquest recurs no són les diferències institucionals o en la execució en cada una de les províncies, sinó el fet que fos un mecanisme compartit. Un mecanisme emprat en realitats diverses però que compartien l'absència quasi permanent del seu senyor, i que amb la tramesa d'ambaixades tractaven d'assegurar que la seua veu fos sentida a la cort del monarca catòlic. Cal no oblidar que els representants dels regnes, com a fidels vassalls del rei, tenien el deure d'ajudar-lo i assessorar-lo en les seues tasques de govern. A més, sovint els territoris havien de recordar al sobirà el seu compromís de governar amb justícia i segons les lleis de cada una de les províncies. Per tant, es tractava d'una eina emprada amb freqüència i que tractava de pal·liar alguns dels desavantatges que resultaven de la llunyania del monarca del territori. Es buscava, en definitiva, traslladar el diàleg permanent que es desenvolupava en la distància a la proximitat de la cort reial.